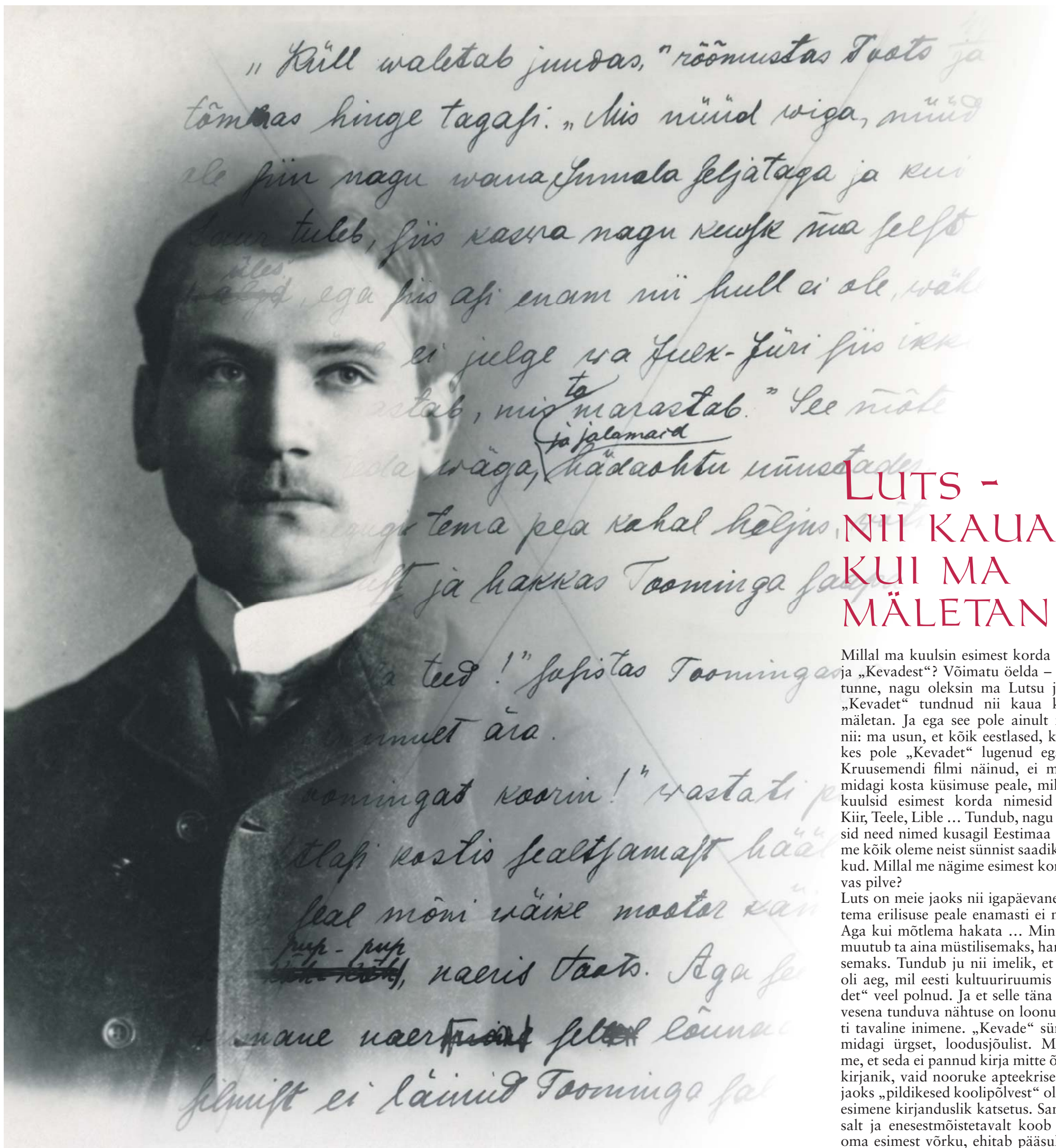

EESTI DRAAMATEATER

Eesti Draamateatri ajaleht nr 8, oktoober 2012

LUTS - NII KAUA KUI MA MÄLETAN

Millal ma kuulsin esimest korda Lutsust ja „Kevadest“? Võimatu öelda – mul on tunne, nagu oleksin ma Lutsu ja tema „Kevadet“ tundnud nii kaua kui ma mäletan. Ja ega see pole ainult minuga nii: ma usun, et kõik eestlased, ka need, kes pole „Kevadet“ lugenud ega Arvo Kruusemendi filmi näinud, ei mõistaks midagi kosta küsimuse peale, millal nad kuulsid esimest korda nimesid Toots, Kiir, Teele, Lible ... Tundub, nagu hõljusid need nimed kusagil Eestimaa õhus ja me kõik oleme neist sünnist saadik teadlikud. Millal me nägime esimest korda taevas pilve?

Luts on meie jaoks nii igapäevane, et me tema erilise peale enamasti ei mõtle. Aga kui mõtlema hakata ... Minu jaoks muutub ta aina müstilisemaks, harukordsemaks. Tundub ju nii imelik, et kunagi oli aeg, mil eesti kultuuriruumis „Kevadet“ veel polnud. Ja et selle täna nii igavesena tunduva nähtuse on loonud täiesti tavaline inimene. „Kevade“ sünnis on midagi ürgset, loodusjõulist. Meenutame, et seda ei pannud kirja mitte õppinud kirjanik, vaid nooruke apteekrisell, kelle jaoks „pildikesed koolipõlvest“ olid tema esimene kirjanduslik katsetus. Sama lihtsalt ja enesestmõistetavalt koob ämblik oma esimest võrku, ehitab pääsuke oma esimest pesa. Nad pole seda tööd koolis õppimas käinud – nad lihtsalt oskavad. Jooniste ning õpikute järgi on võimalik ehitada masinaid, puu kasvab ise.

Andrus Kivirähk

100 aastat tagasi, 5. novembril 1912 jõudis Tartus Postimehe raamatukaupluses müügil „Kevade“ esimene osa. 11. novembril 2012 esietendub Eesti Draamateatris Andrus Kivirähki näidend noorest Oskar Lutsust „Kevadine Luts“, lavastaja Uku Uusberg.

Pildil on 21-aastane Oskar Luts 1908. aastal, aasta tagasi oli ta alustanud koolipõlve „pildikeste“ kirjutamist. Käsikiri valmis 1911. aastal, üksikute peatükkide kaupa igapäevase leivatöö kõrval Tallinna, Peterburi ja Tartu apteekides. Neli kirjastajat lükkasid selle tagasi, kuid Luts laenas raha sõpradelt ja andis raamatu välja oma kulu ja kirjadega. Taustal on ainus säilinud lehekülg „Kevade“ esimese osa käsikirjast.

Fotod Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuriloolisest arhiivist.

ANDRUS KIVIRÄHK

“KEVADINE LUTS”

Lavastaja **Uku Uusberg**, kunstnik **Pille Jänes** (külastisena), valguse kujundaja **Rene Liivamägi** (külastisena). Esietendus 11. novembril 2012 suures saalis.

Osades: Roland Laos, Kristo Viiding, Taavi Teplenkov, Mari Lill, Tõnu Oja, Hilje Murel, Tiit Sukk, Raimo Pass, Uku Uusberg, Indrek Sammul, Pääru Oja.

Luts: (*Läheb Arno juurde.*) Mis värv sulle meeldib, Arno? Arno, kas sa magad?

Arno: Ei maga.

Luts: Aga miks sa siis voodis pikutad? Kas sa oled haige?

Arno: Särلاكid.

Luts: Mis sa räägid, Arno! Kellel on särلاكid?

Arno: Arnol on särلاكid.

Luts: Ema! Mida Arno räägib?

Ema: Öigust räägib. Arnol on särلاكid.

Arno: (*Tähtsalt.*) Särلاكid, särلاكid. Arnol on särلاكid!

Luts: (*Kirjutab näpuga õhku.*) Arnol on särلاكid. (*Lõpetab kirjutamise.*) Nii väikeseks on jäänud minu niigi väike vend, kui ta seal voodis lebab, nagu kahvatu ja suured silmad pisikeses näos. Vanatädi!

Vanatädi: Mis on, Oskar?

Luts: Kas Arno saab terveks?

Vanatädi: Kus ta pääseb! Mul on igasuguseid rohtusid, küll mina juba selle haiguse välja ajan! (*Tõttab minema.*)

Luts: Ema!

Ema: Mis on, Oskar?

Luts: Kas Arnol on juba parem?

Ema: Küll tal varsti hakkab. Higistas täna öösel kõvasti, eks see ole hea märk. Küll ta paraneb! (*Tõttab minema.*)

Luts: Mina arvan ka, Arno on ju laps, ega siis lapsed sure. Ainult vanad inimesed surevad. Eks ju, Peep?

Peep: Noh... eks ta sedasi õige oleks, aga... Jah, näed, maailm on imelikult loodud, ka noor võib surra ja vana känd, kes rögiseb ja krögiseb, muudkui edasi elada. Võta kasvõi see Silbe vanamees – joob nagu tarakan,

Oskar Luts vanemate ja 3-aastaselt surnud venna Arnoldiga. Võib-olla kajab mälestus armsast väikevennast „Kevade“ Arno nimes.

Foto Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuriloolisest arhiivist.

kooberdab kahe kepiga, aga hing on sees... Kellele teda vaja on, mitte kellelegi, aga jumal teda enda juurde ei kutsu. Elab ja on, justkui oleks kellelegi tarvilik. Aga näed, Arno...

Luts: Arno saab ju terveks!

Peep: Eks ta ikka saab, aga särلاكid on kuri haigus...

Luts: Aga Arno saab terveks!

Peep: Nojah, eks muidugi! (*Lahkub.*)

Luts: Vanatädi!

Vanatädi: (*Tuleb ja silitab Lutsu pead.*) Oskar.

Luts: Kas Arnol on parem?

Vanatädi: Jah, Oskar, Arnol on nüüd palju parem. Tema ei tunne enam midagi, temale ei saa enam keegi kurja teha.

Luts: Mida see tähendab, vanatädi?

Vanatädi: Arnol on nüüd valge särgike seljas ja ta ise on ka valge nagu tuvi. Tema ei jää enam kunagi haigeks, kaks väikest valget tiivakest kasvavad talle selga ja ta tõuseb valge inglisesena õhku ning lendab paradiisi.

Luts: Arno on surnud...

Vanatädi: Oh ei, ära ütle nii, tema on lihtsalt ära lennanud ja pikuke see inimese elu on, kunagi läheme kõik talle järele ja küll me teda siis jälle näeme. (*Läheb silmi pühkides eemale.*)

Luts: (*Kirjutab näpuga õhku.*) Arno on surnud. (*Lõpetab kirjutamise.*) Kui ta ometi ärkaks veel lühikeseks ajaks, et ma saaksin vähemalt paluda temalt andeks kõikide nende kordade eest, mil ma talle ülekohut tegin, teda kiusasin, tema eest ära jooksin, kui ta tuli, väike-ne käsi pikalt eest, ikka „Oskar“ ja „Oskar“, et näidata mulle oma väikeseid mänguasju, et kõneleda mulle oma tillukestest muredest ja rõõmudest. Aga kus minul siis oli aega teda kuulata, ikka oli tarvis minna kalale või mõnda teise tähtsasse kohta... Nüüd kuulaks küll, aga... Enam ei saa... Ainult unenäos vahest tuleb ta... Meie hoovis väikese vahtra kõrval või kusagil mujal, nagu tõsine, tirib mind hõlmast ja siis ma tahan ta suurest rõõmust sülle haarata ja temaga tantsida, aga ärkan ja... Tõmban vaiba üle pea... (*Paneb soldatisineli selga.*) Nii paljud kallid ja toredad inimesed on surnud, mina aga veel koperdan siin maa peal. Ei tea, mille või kelle jaoks mind hoitakse...

Katkend Andrus Kivirähi näidendist „Kevadine Luts“ (ilmunud Loomingu raamatukogus nr 1, 2012).

MARTIN ALGUS

“KONTAKT”

Lavastaja ja muusikaline kujundaja **Ingomar Vihmar**, kunstnik **Illimar Vihmar** (külastisena), valguse kujundaja **Triin Suvi**, video autor **Kristo Viiding**. Esietendus 23. septembril 2012 väikeses saalis.

Osades: Kleer Maibaum-Vihmar (külastisena), Marta Laan, Maria Avdjushko, Ain Lutsepp, Jaan Rekkor, Märt Avandi, Kristo Viiding ja Martin Algas (külastisena).

SAAGEM ÜHENDATUD!

Ingomar Vihmarile meeldib rääkida lõppematust protsessist, vabadusest, avatusest, turvalisusest, aususest. Esmapilgul võivad need mõisted õige hämaraks jääda. Tema lavastused ju ei räägi otseselt just nendest teemadest, kuid sellest olenemata on viimasel kahel aastal Eesti Draamateatri väikeses saalis tehtud tööst moodustumas omamoodi tervik. Hea meelega ütleks kogunisti triloogia, kuigi seda ei saa see ju küll olla. Pole „Õitseng“, „Naine minevikust“ ega „Kontakt“ kirjutatud üksteise järgedeks või teemajätkuks, kõik näidendid on sündinud väga erinevatel ajahetkedel väga erinevatel põhjustel, erinevate autorite poolt. Siiski tekib hinges kahtlus, et miski ühendab neid kolme lugu ja see pole pelgalt fakt, et need kõik on

lavastanud üks ja sama lavastaja ühes ja samas ruumis. Jällegi tõusevad esile Ingomari mõisted: avatus, turvalisus, lõppematu protsess. Kuigi kõik kolm lavastust räägivad iseseisva loo, seob neid just seesama protsess. „Lavastuse sisu kõrval eksisteerib veel miski muu – kohalolemine.“ Ja jällegi meenub koheselt Ingomari mõte, et selle saavutamise pole lihtne. Pole kerge olla laval sina ise, üheaegselt mängida rolli ja avada ennast kõigile silmadele, mõtetele, tunnetele. Seda ei saa saavutada ühe prooviperioodiga – kahegagi mitte. Ehk on selleks maagiliseks numbriks kolm? Ja mõeldes nüüd jällegi enesearendamine algab enese avamisega, avanemisega („Õitseng“); selle raames aga tõusevad esile kõikisugu segajad, takis-

Anton – Ain Lutsepp, Mees – Martin Algas, Georg – Jaan Rekkor

Naine – Maria Avdjushko, Mees – Martin Algas

Johan – Märt Avandi, Anne – Marta Laan

Rene – Kristo Viiding, Rita – Kleer Maibaum-Vihmar

tused, hirmud, mida varasem elu on kaela riputanud – neist tuleb vabaneda („Naine minevikust“), sest alles siis on võimalik hingata vabalt, tunda end julgelt ja astuda ümbritseva maailmaga täielikku ühendusse („Kontakt“). Huvitav, kas autor Martin Algas oskas kirjutamise hetkel aimatagi, et tema näidend sobitub nii võrd hästi sellesse tsüklisse – juba pealkirjagi poolest? Ja millest räägib siis see lugu – eks ikka inimese sügavast soovist mit-

te tunda end üksikuna ja äralõigatuna, vaid kaitstuna ja terviklikuna. Tunda end julgelt.

Huvitav, kas Ingomar on oma triloogia lõpus jõudnud protsessiga seatud eesmärgini või on see tõepoolest lõppematu?

Ja veel parem küsimus: kas lavastaja on seda üldse niimoodi planeerinud või on tegemist minu (meie) soovunelmaga, et selline areng on tõepoolest võimalik – ka lava peal?

Mihkel Seeder

„Kontakt“ võitis näidendivõistlusel New Baltic Drama 2011 Eesti peapremia ja on ilmunud Eesti Draamateatri Näidendiraamatu sarja 16. raamatuna. Näidendi esmalavastus oli 2011. aastal Turu Linnateatris.

LEE HALL WILLIAM FEAVERI RAAMATU PÕHJAL

“KAEVURITEST KUNSTNIKUD”

Lavastaja ja muusikaline kujundaja Priit Pedajas, kunstnik Riina Degtjarenko, tõlkija Krista Kaer.

Esietendus Viinistu Kunstimuseumi katlamajas 12. juunil 2010, esietendus Eesti Draamateatri suures saalis 7. oktoobril 2012.

Osades: Guido Kangur, Taavi Teplenkov, Ivo Uukkivi, Tõnu Oja, Raimo Pass, Britta Vahur või Piret Krumm, Laine Mägi, Päärü Oja.

NAIVISM JA EESTI

Eestis ei ole kunagi tekkinud eraldi kunstirühmitust kaevuritest ega teisi ameteid pidavatest kunstiharrastajatest. Nõukogude ajal toimus üle Eesti tõhusalt kunstiringide ja kursuste (kujutava kunsti kaugõppekursused) süsteem, mis koondas enda alla erinevate eluvaldkondade kunstiharrastajad. Ametite skaala oli väga lai: kangrute, müürseppade, meditsiiniõdede, kalurite, maalarite, lukkseppade, markeerijate õpetajate, inseneride ja arstideni välja. Mõnest üksikust harrastajast sai hiljem professionaal, enamik suhtusid sellesse kui meelikõitvasse hobisse ja jäid dilettantideks, mõni üksik jäi vaatamata antavale õpetusele ka naivistiks.

Aegade jooksul on mõned kaevanduses töötanud inimesed vabal ajal kunsti harrastanud ning näitustel esinenud, näiteks Vladimir Balahonenkov ja Paul Aav. Kõige tähelepanuväärsem harrastuskunstnik on kahtlemata

„Estonia“ kaevanduses elektrikuna töötanud Nikolai Pakki, kelle tööde ja näituste nimekiri on aukartustäratavalt pikk. Ta on teinud maastikumaalet, Soome elama asudes jäädvustanud Ingerimaa

Üha keerulisem on leida harrastajate hulgas kunstis ehedat ja süütut maailmavaadet.

ajalugu ning muidugi ei puudu tema loomingust kaevanduse teema, näiteks töödetsükli „Estonia“ kaevandus“ näol. Pakki tööde kohta on öeldud: „Need on omapärased ega allu mingitele maalikunsti seadustele.“ Nikolai Pakki on kunstis ehe nähtus, naivist, kuigi osales Kohtla-Järve kunstiklubi töös, tellis mitukümmend aastat kunstiajakirja „Hudožnik“.

Taevaskojast pärit, pottseppaks õppinud ja hetkel postiljoni ametit pidav Kaido Pung kujutab kartmatult inimesi ja tegevusi, milles avaldub naivismi ehedus kõige selgemalt. Ta on osa võtnud kunstkursustest, külastab näituseid, eeskujusid ei oma,

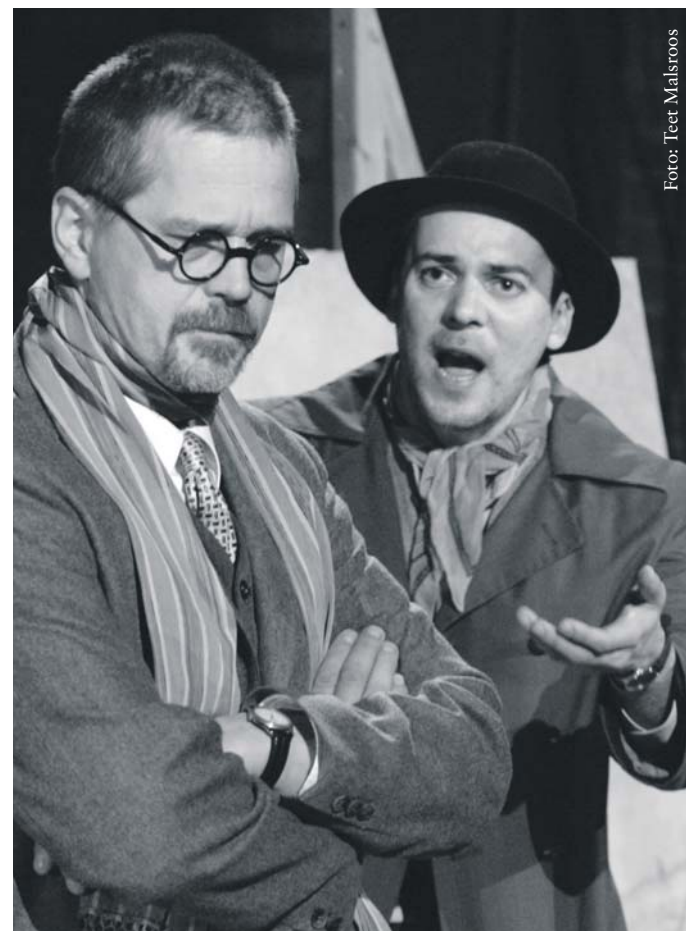
kuid omab arvamust professionaalsete kunstnike loomingu kohta, näiteks näitusel Läti illustraatori Anita Paegle originaaltööde kohta arvas ta, „et kunstnik on arenemisvõimeline“(!). Kord arvas, et tema väga värviline maal näeb välja nagu Konrad Mäe oma. Vaatamata kõigele ei ole ta ise kunagi võimeline

akadeemilise kunsti mõistes õigesti maalima, ta lihtsalt ei näe „proportsiooni- ja perspektiivivigu“, mida naivistid teevad ja mis

Ta lihtsalt ei näe „proportsiooni- ja perspektiivivigu“, mida naivistid teevad ja mis ongi põhiline põhjus, miks me neid rikkumata talentideks peame.

ongi põhiline põhjus, miks me neid rikkumata talentideks peame. Neid „lootusetuid“ kursustest osavõtjaid on olnud veelgi, näi-

teks Tartu kujutava kunsti kaugõppekursustest võttis osa Linda Lepik, kus tema õpetajaks olnud pallaslane Silvia Jõgever ei suutnud õpetusega midagi ära teha. Täna päeval on üha keerulisem leida harrastajate hulgas kunstis ehedat ja süütut maailmavaadet, juba kasvõi laviinina pealetuleva infotulva ja vähese võimaluse tõttu loomulikult viisil eralduda. Kuna kahjuks on kunstis taibatud, et trendikas on olla naivistlik ja mitte sel põhjusel, et ei olda võimalised professionaalsuseks,

Harry Wilson – Tõnu Oja, Oliver Kilbourn – Taavi Teplenkov

Paralleelina kirjandusteaduses opereeritakse absurdsete terminitega nagu „uussiirus“ ja „uuslihtsus“, mille puhul väidetakse, et künismist ollakse väsinud ja on õige aeg inimestele pakkuda siirust ja ehedust. Olla kavatsuslikult siiras ja lihtne kirjan-

duses või proovida kunstis „naivismi“, pole aga muidugi muud kui õõnes epigoonlus.

Mari Vallikivi
Kondase keskus

Helen Sutherland – Laine Mägi

Robert Lyon – Ivo Uukkivi

ENDA WALSH

“UUS ELEKTRILINE TANTSUSAAL”

Lavastaja **Sander Pukk** (Ugala), kunstnik **Annika Lindemann** (külastajana), valguskunstnik Kalle Karindi (Tallinna Linnateater), tõlkinud **Reet Kandimaa**, toimetanud **Sander Pukk** ja **Maria Lee Liivak**.
Esietendus Eesti Draamateatri väikeses saalis 9. oktoobril 2012.

Osades: Kaie Mikhelson, Ülle Kaljuste, Kersti Heinloo, Tiit Sukk.

Iiri näitekirjanik Enda Walsh tegeleb nii selles kui ka teistes näidendites erinevatel tasanditel eluga – eriti veel küsimusega: millisena tahetakse seda näha? Tema peamiseks huviobjektiks on lood/jutud kui ürgseim, emotsionaalselt veenvaim kogemuste edasi andmise vorm, mis on ühtlasi ka väga subjektiivne ja kergesti manipuleeritav. Lugeses Walshi näitemängu „Uus elektriline tantsusaal“, sattusin ma vastakuti materjaliga, milles oli inimloomuse mõtestamist sellisel kujul, mis oli mulle huvi pakkunud ning mida olin püüdnud sõnastada. „Kaotuse-inimene“. Kas see on flirt freudistlike ja psühhoanalüüsi teooriatega või hoopiski kaasaegset psühholoogilist nõustamist vajava ühiskonna mõjuga, kuid mulle on pakkunud huvi inimloomuse lahkamine enesepiiramise, komplekside seisukohast. Need on psühholoogilised

Kuidas rebida end lahti nürstavast argiolevikust ja unistada tulevikust, kus on võimalik trotsida mineviku kaotusi?

vad inimest olevikus väga jõuliselt. Just mõte, kui palju inimene tegeleb oleviku toimetuste varjus minevikuprobleemide taasmeenutamise ning nende ületamisega, kannustaski mind seda teatriteksti lavale tooma. Eelkirjeldatud olukorda, kus miski inimest halvab, ei pea tõlgendama otseselt meditsiinilisena. Kuidas aga hinnata situatsiooni, kui hoidutakse unistustest, soovides nii, et järele jäävad vaid argitoimetused ja pisisündmused? Kui väga oluline ja jõuline osa inimesest on mineviku „kaotused“, siis võivad need meid dikteerida nii,

et parimal juhul suudetakse säilitada juba tuttavat ja seeläbi turvalist *status quo*'d. Just nii elavadki Walshi tegelased ühes väikeses mittemidagiütlevas sadamalinna keses, kuid palju kordi ahistatavam kui trööstitu keskkond, on nende lootusetus. Pole lootust paremale, õnnelikumale elule. See sunnib neid üha tagasi pöörduma kunagise võtmesündmuse juurde, seda uuesti jutustama ja läbi elama. Usun, et teatud vapustused on universaalsed, nagu esimene armastus, mis nihutab minapildi piirjooni ja lööb selgepiirilise kiilu indiviidi ja maailma vahele. Nii Walshi tekst kui ka lavastus tegelevadki küsimusega, kuidas rebida end lahti nürstavast argiolevikust ja unistada tulevikust, kus on võimalik trotsida mineviku kaotusi, väärtat deterministlike müüte, kõrvaldada puudusi ja elada paremat elu.

Sander Pukk

Clara – Ülle Kaljuste, Breda – Kaie Mikhelson.

TULEKUL

YASMINA REZA

“HÄVITUSE INGEL”

Lavastaja **Hendrik Toompere jr**, kunstnik **Ervin Õunapuu** (külastajana), tõlkinud **Margus Alver**.
Esietendus 25. novembril 2012 väikeses saalis.

Osades: Harriet Toompere, Mait Malmsten, Liisa Pulk (Vanemuine), Ivo Uukkivi.

KAS SÜNDMUSTEL, MIS MEIEGA ASET LEIAVAD, ON ÜLDSE MINGI ALGNE PÕHJUS?

Igapäevane elu koosneb suurematest ja väiksematest võitlustest. Kuidas teostada oma ideid, suruda läbi seisukohti, mis tunduvad õiged; kuidas mitte kaotada töökohta, kuidas mitte raisata raha. Meid ümbritsev maailm kubiseb vastuolulistest soovidest ja tahtmistest. Mõnikord plahvatavad konfliktid, mis vajavad lahendamist. Antud loo puhul on käivitavaks sündmuseks poisikeste koolikaklus, kus mõlema osapoole vanemad soovivad jõuda rahumeelse ja tsiviliseeritud lahenduseeni ja tüli lahkumise minna. Aga miski segab. Segab tahtmine leida üles algpõhjus, et miks asjad ikkagi nii läksid ja kes tegelikult süüdi on. See on ka õieti loomulik, sest inimestel on vajadus

ennast paigutada teistega võrreldes mingile skaalale, sest muidu nad ei saa aru, kes nad üldse on. Kõik me oleme kokku puutunud olukorraga, kus konfliktisituatsiooni rahumeelne lahendus jätab ikkagi hinge rahulolematuse. Ühiskond on selleks, et me üksteisele karvupidi kallale ei läheks, kehtestanud reeglid. Suhtlemisstandardid ja nn poliitilise korrektsuse. Viimasel ajal aga näeme, kuidas paljud sündmused väljuvad kontrolli alt: streigid, mässud, avalikud ristilöömised jne. Aga võib olla, et nii on alati olnud ja jääbki, sest hävitaja ingel teeb pidevalt oma hävitustööd, et uus saaks tulla puhta pinna peale, kuni ta siis ise ennast hävitama hakkab. See toimimise printsiip ongi algpõhjus.

Hendrik Toompere jr „Võlanõudjate“ proovis 2011. aastal.

Shiva teeb oma hävitavat ja loovat ringtantsu kogu aeg – nii meie sees kui meie ümber. Nii on ja jääb. Seda on lohutav teada. Kuid kuskil on alati üks pragu, mis sellest ringist välja viib. Vaatame, ehk leiame üles.

Hendrik Toompere jr

ESIMENE LUGEMINE

Esimesel lugemisel algas 8. hooaeg. Sedapuhku erandiga: kui sarjas tutvustame seni lavastamata eesti näidendeid, siis Merle Karusoo „Olen 13-aastane“ on ju lavale jõudnud, 1980. a esietendunud lavastust koguni 196 korda mängitud! Kuid taaskohtumise mõttes oli see lugemine siiski esimene – nüüd, kus riigikord teine ja igapäevaelu palju muutunud, osatäitjad ja kunagine publik ise põlvkonna võrra vanemad ja saalis kuulamas noored

inimesed, kes tollaste etenduste ajal veel sündinudki polnud. Uhiuut eesti näidendit kuuleb aga 25. oktoobril, kui loetakse tänavuse mononäidendite võistluse võidutööd, Tõnu Õnnepalu „Vennast“. Näidend on hiiu keeles ja tugineb kahe venna kirjavahetusele (üks New Yorkis, teine Hiiumaal) aastatel 1919–1939, epiloog ulatub 1960. aastate lõpu. Autori sõnul leidis ta ühest aidast pataka vanu

kirju, hiljem veel igasuguseid dokumente: üks kohtuasi, ühe tüdruku kiri ... USA-sse rännanud vend Jakob oli Esimese maailmasõja aegne väljarändaja ja ootamatult ka mees, kellele sümpatiseeris kommunism. Teine vend Willem jäi kodumaale, rajas Hiiumaal talu ja võttis naise.

„Vennast“ loevad Pääru Oja, Tõnu Oja ja Indrek Sammul, lavastajana juhendab Aleksander Eelmaa (Tallinna Linnateater).

Esimene lugemine septembris 2012: Merle Karusoo „Olen 13-aastane“. Vasakult Merle Karusoo, Toomas Löhmuste, Andrus Vaarik, Rein Oja, Villu Kangur.

MIKA KERÄNEN, INGOMAR VIHMAR

“VANA ROOSA MAJA”

Lavastaja **Ingomar Vihmar**, kunstnik **Liina Unt**, helilooja **Andre Pichen**, valguse kujundaja **Martin Makarevitš** (külastisena), liikumisjuht **Rauno Zubko** (külastisena). Esietendus 9. detsembril 2012 suures saalis.

Osades: Mari-Liis Lill, Marta Laan, Piret Krumm, Jüri Tiidus (külastisena), Märt Avandi, Ester Pajusoo, Merle Palmiste, Maria Avdjushko, Ingomar Vihmar.

Mika Keränen on kirjutanud mitu eesti laste krimkat, mis annavad kokku juba väikese raamatusarja: „Varastatud oranž jalgratas“, „Peidetud hõbedane aardelaegas“, „Vana roosa maja“, „Salapärase lillenäppaja“. Neist esimene on Ingomar Vihmari dramatiseringuna 2010. aastal Eesti Draamateatris lavale jõudnud. Supilinnas aset leidvaid kriminaalseid lugusid lahendab salaselts Ramps. Palusime salaseltslaste eakaaslastel rääkida või kirjutada Mika Keräneni teoste lugemis- ja vaatamismuljeid.

Kus tegevus toimub ja mis koht see on?

Tegevus toimub Supilinnas. See on tavaline ilus väike linnaosa vanaaegsete majadega. Seal on tänavatel söögi nimed, näiteks Herne, Marja, Oa, Kartuli, Kauna. Seal on ülikooli botaanikaaed, kus on palju lilli ja kasvuhoones on banaanipuu ja basseinis elab kilpkonn.

Kes on „Vana roosa maja“ tegelased?

Mari, Mari koer Mati, Anton, Olav, Sadu, Reilika. Ma arvan, et need lapsed on umbes seitse, kaheksa, üheksa või kümme aastat

vanad. Tegelastest on minu lemmik Mari koer Mati, aga teatris teda ei olnud, selles eelmises lavastuses. Seal oli mu lemmik koht see, kui pisike poiss ütles jalgrattavarastele, et kui te oleksite head minu vastu, siis ma ütleksin teile, et kiri on peidetud raamaturiulisel, aga kuna te ei ole head, siis ma ei ütle. Inimestest on minu lemmiktegelane Reilika.

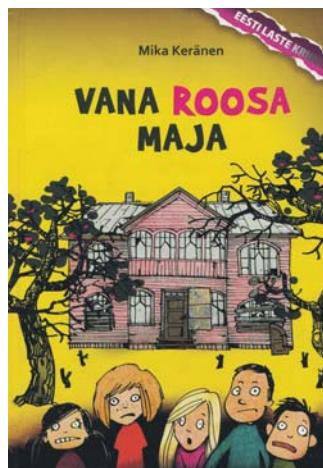
Kas lugu on õudne ka?

See ei ole õudne. Mulle meeldiks, kui mul oma sõpradega oleks ka selliseid põnevaid asju, aga Sakus, kus ma elan, ei ole ühtegi sellist vana maja.

Kas sinu sõpradele meeldib ka lugeda ja teatris käia, nagu sulle?

Ma arvan, et meeldib normaalselt, umbes 20 korda aastas käiakse ikka teatris.

Katariina Raig, 8-aastane

mulle sellepärast, et Sadu on minu sarnane ja Mati on armas. Raamatusarjas on ühed ja samad tegelased ja sama tegevuspaik – Supilinn Tartus – see on minu meelest tore.

Ootan põnevusega uut etendust ja valmistun lugema raamatusarja järgmiseid raamatuid. PS! Kord, kui olime perega Tartus, sõitsime spetsiaalselt Supilinnast läbi, et näha neid toredaid maju!

Triin Aadma, 9-aastane

Raamatus oli roosas majas kummitus. Aga pärast selgus, et maakler Krissu tahis seda maja müüa ja tegi sellepärast majaga ühte asja. Kui lapsed hakkasid seda lugu lahendama, said nad endale appi ühe salapärase fotograafi. Raamatuid lugeda mulle eriti

„Vanas roosas majas“ tegutseb taas salaselts Ramps, nagu eelmiseski Mika Keräneni raamatu põhjal tehtud ja pildil olevas lavastuses „Varastatud oranž jalgratas“. Reilika – Marta Laan.

ei meeldi, aga teatris käia meeldib küll. Kui sa teatrit vaatad, siis ei pea ise kõike nii palju ette kujutama, vaid laval näidatakse, kuidas miski on.

Laureen Kadakas, 10-aastane

Kogu seiklus hakkab pihta sellega, et Sadu pidi mine-ma poodi. Tee peal kohitas ta Marit, Matit (Mari koera) ja Reilikat. Kui Sadu koju läks, oli salajane lugu juba uurimisel. Raamat on vahva, tore ja väga väga põnev. Ma soovitsin seda kindlasti

kõigil lugeda või siis teatrisse vaatama tulla. Kõik toimub Supilinnas Meloni tänaval ühes vanas majas, mis on Sadu naabermaja. Supilinn ei ole eraldi linn, vaid Tartu linnaosa. Minu vanaema elab Tartus Tähtvere linnaosas ja Supilinn on seal kõrval, sellepärast olen seal käinud. Seal on väga ilus. Ühel talvel olid tänavate ääres lumehanged üle minu pea, nii et maja ja lumehange vahel sai käia nagu kraavis. Suvel sõitsin lodjaga Ema-jõel ja siis nägin Supilinna ka jõe pealt.

Elisabet Raig, 10-aastane

TULEKUL

ÉRIC-EMMANUEL SCHMITT

“KÜLALINE”

Lavastaja **Ingomar Vihmar**, tõlkija **Margus Alver**. Esietendus 3. märtsil 2013 väikses saalis.

Viin, 1938. Natsid on Austrias tunginud ja jälitavad juute. Sigmund Freud on ikka veel veendunud, et teda ei puudutata ja ta keeldub linnast lahkumast. Kuid ühel kevadõhtul arreteerib Gestapo tema tütre Anna ja viib ülekuulamisele. Üksi ja meeleheitel Freud on kodus, kui äkki tuleb akna kaudu tema tuppa üks võõras. Kes ta on? Hull, mustkunstnik, meeletu? Jumal, nagu külaline väidab? Või Freudi alatead-

vuse kehastrus, kes sunnib suurt psühhoanalüütikut oma lapsepõlve meenutama ja endasse vaatama? Éric-Emmanuel Schmitt on eesti teatripublikule hästi tuntud autor, praegugi mängitakse tema näidendit „Oskar ja roosamamma“ (Rakvere teatris), lavale on jõudnud ka „Enigma variatsioonid“, „Kuldne mees“, „Vabamõtleja“, „Kahe maailma hotell“, „Tunnete tektoonika“, „Kooselu väikesed kuriteod“.

DAVIDE CARNEVALI

“KRAEPELINI VARIATSIOONID”

Lavastaja **Hendrik Toompere jr jr**, tõlkija **Dagmar Raudam**. Esietendus 7. aprillil 2013 väikses saalis.

Noore itaalia autori näidend uurib mälu: selle katkendlikkust, valikulisust, hääbumist. Vana mees põeb Alzheimeri tõbe, mis kustutab ja hägustab seoseid inimese teadvuses. Isa, poja ja arsti vestlustes avanevad minevikupildid. Kuidas on omavahel seotud mälu ja keel, eneseväljendus ja minapilt? Emil Kraepelin, kellele pealkirjas viidatakse, oli

kuulus saksa psühhiaater ja neuroloog, Alzheimeri tõve uurija, kes töötanud ka Tartu Ülikoolis (1886-1891).

„Kraepelini variatsioonid“ on Hendrik Toompere jr jr teine lavastus Eesti Draamateatris („Marquis d'Artiste“ esietendus 2011. aastal).

küpseks samal ajal: triloo-gia avanäidend „Teekond“, mille lavastab Priit Pedajas, esietendus Linnateatris 9. märtsil 2013, päev hiljem, 10. märtsil, jõuab Eesti Draamateatri suures saalis esietenduseni teine osa „Laevahukk“ Elmo Nüganeni lavastuses. Kas ka triloo-gia kolmas osa „Päästmine“ Eestis rambivalgust näeb? Pärisküsimine see polegi...

UUDIS

ET KOOLITEE VIKS KA DRAAMATEATRISSE

Eesti Draamateater jätkab keskkooliõpilastele mõeldud programmide ja võistlustega ka sel aastal. Novembris kuulutame taas välja retsensioonivõistluse. Eelmisel aastal laekus terve hulk väga põnevaid töid, mille vastu tundsid huvi ka mitmed näitlejavalastajad. Väljavõtted tödest avaldati Draamateatri ajalehes.

Lisaks toimub hooaja jooksul neli loengut etenduse analüüsist, millele saab registreerida Draamateatri kodulehel. Uus ettevõtmine sel hooajal on etenduste arutelud. Eesmärk on pakkuda võima-

lust rääkida nähtud etenduse põhjal väikeses grupis oma mõtetest, tähelepanekutest ja mõista, kui palju erinevaid tahke üks etendus endas peidab. Huvi korral võtke ühendust Eesti Draamateatri kirjandustoaga.

Koostööst, uue hooaja lavastusplaanidest ja teatri tööprotsessist räägime lähemalt õpetajate infotunnis 11. oktoobril. Ootame kõiki gümnaasiumide eesti keele ja kirjanduse õpetajaid. Infotunnile järgneb „Kaevuritest kunstnike“ etendus (lähem info: elen.jaaska@draamateater.ee).

TOM STOPPARD

“UTOOPIA RANNIK”

Lavastaja **Elmo Nüganen** (Tallinna Linnateater), kunstnik **Pille Jänes** (külastisena), kostüümikunstnik **Reet Aus** (külastisena), tõlkinud **Kalle Hein**. Esietendus 10. märtsil 2013 suures saalis.

VAHETAME PEANÄITEJUHID, SEGAME TRUPID... UTOOPIA?

Kahe suure koormusega mängiva repertuaariteatri kontekstis võiks Rein Oja peas sündinud idee esmapilgul tunduda täieliku utoopiana: lisaks peanäitejuhtide vahetamisele üheks

lavastuseks lüüa segamini ka näitetrupid, nii et Elmo Nüganen toob oma lavastusse Draamateatris kaasa pundi Linnateatri näitlejaid ning Priit Pedajas asub Linnateatris tööle trupiga, kus

suurt osa rolle mängivad Draamateatri näitlejad. Ometi saab suur verevahe-tus tõepoolest ka teoks ning Tom Stoppardi „Utopia ranniku“ kaks esimest osa saavad kahes teatris lava-

Eesti Draamateater sõidab sellest sügisest alates uue keskkonnasõbraliku teatribussiga. Raha tuli Eesti riigi kasutamata saastekvoodi müügist Jaapani suurkorporatsioonile Marubeni Corporation, selle eest hangiti energiasäästlikud bussid viiele teatritele (uue busi said ka Vanemuine, Endla, Rakvere teater ja Ugala) ning kaheksa teatrit saavad energiasäästliku lavavalgustuse.

Uue teatribussi roolis istub oma ala proff, bussijuht Urmas Jõgi.

MARTIN ALGUS

“LOUKUSSA” (KOOBAS)

Lavastaja **Ingomar Vihmar**, kunstnik **Liina Unt**, soome keelde tõlkinud **Terttu Savola**

Osades: Antti Launonen, Vesa Repo, Ari-Kyösti Seppo, Sari Harju, Tapani Korhonen, Pekka Kekäläinen, Ritva Grönberg.

5. ja 6. novembril annab Draamateatri väikes saalis võõrusetendusi Kuopio Linnateater. Soome külalised mängivad Martin Alguse näidendit „Koobas“ („Loukussa“), mille möödunud aasta novembris tõi Kuopios lavale Ingomar Vihmar. Etendused väikes saalis on soome keeles sünkroontõlkega eesti keelde.

Näidend räägib karmilt tõepärase loo, mis võib juhtuda nüüd ja praegu, siinsamas, meie kõrval. Kui vaadata Tallinna elu kalli restorani aknast, siis paistab sinne elu viisakas ja tsiviliseeritud, aga

klantspinna all kulgeb tegelikult ka teistsuguseid hoovusi. Eestis on ikka veel palju inimesi, kes hängivad oma elatise kuritegelikul teel, narkootikumid ja keha müümine on siin vaid üheks näiteks. Martin

Mees – Antti Launonen

Alguse näidend on realistlik pilk sellesse maailma, kuigi mõneski lavastuse stseenis segunevad tõelus ja peategelase kujutluspidid.

Lavaloo keskseteks tegelasteks on lugu jutustav nimetu Mees, narkokaubandusega rikastunud venelane Batja, tema kaaslane Sava ning prostituut Margarita. Mees on kuritegelikku maailma sattunud endine meditsiiniüliõpilane, kelle Batja saadab Ameerikasse üliolulist ülesannet täide viima. Selle ebaõnnestumisel on aga saatuslikud tagajärjed ja sündmused arenevad vältimatu lõpu poole. Meest on kogu elu närinud süütunne ja taju, et elu ei ole olnud tema enda kätes, just seetõttu on temaga ka nii lihtne allilmategelastel manipuleerida.

„Koobas“ on lugu, mille mõnegi tegelase eluviis võib tunduda võõras, kuid samavõrra on see lugu meid kõiki ühendavast püüdlusest õnne, armastuse ja meelerahu poole. Lavastuse tegijad on oma tööd teinud südamega ja nende sooviks on, et vaataja võtaks lavastuse vastu ennemini südame kaudu.

Artiklis on kasutatud lavastuse kavalehe materjale.

INGLANE, EUROOPLANE

David Edgar on Briti kirjanike ühenduse president, silmapaistev näitekirjanik ja noorte dramaturgide õpetaja, oma näidendites tänapäeva Euroopa suuri poliitilisi ja kultuurilisi muutusi käsitlev kirjanik, rohkem kui 60 näidendi ja ka Eesti Draamateatri kevadel esietendunud „Nelipühade“ autor. Teatril oli rõõm teda Tallinnas võõrustada, 29. septembril vaatas ta „Nelipühade“ lavastust (lavastaja Mladen Kiselov, kunstnik Vladimir Anšon, kostüümikunstnik Rosita Raud, valguse kujundaja Priidu Adlas).

David Edgar sündis 1948. aastal Birminghamis, neljandat põlve teatriinimeste peres. Eestis on lavastatud tema „Nicholas Nickleby elu ja seiklused“, Charles Dickensi samanimelise romaani dramatiseering (1997 Eesti Draamateatri). „Nelipühade“ esmalavastus oli 1994. aastal Royal Shakespeare

pingutusest jõuda kommunistlikust režiimist läänelikkude demokraatiasse. „Kõik olid Ida-Euroopa suhtes väga optimistlikud. Kuid mitmesugused asjad hakkasid siis juhtuma, kerkisid esile vähemuste probleemid, Ida-Euroopast läände tulvav immigrandide vool tekitas ärevust,“ ütleb autor. Kui ta

David Edgari mitme näidendi teemaks on olnud kommunistlikust režiimist läänelikkude demokraatiasse jõudmise pingutused.

Company's, Eesti Draamateatri lavastuse aluseks on näidendi uus versioon, mis valmis David Edgari ja lavastaja Mladen Kiselovi koostöös 2006. aastal, kui see lavastati Shakespeare'i teatris Stratfordi festivalil Kanadas.

„Nelipühade“ sünniloost rääkides nimetas David Edgar ühe alguspunkti oma näidendi „The Shape of the Table“. See esietendus Londoni Rahvusteatri novembris 1990 – Berliini müüri langemise esimesel aastapäeval. Näidend räägib kujuteldava Ida-Euroopa riigi kujuteldavast revolutsioonist,

nägi ühe Ida-Euroopa kiriku välisseina puhastamist, mõtles ta äkitselt, et mis juhtuks, kui sealt leitaks midagi erilist.

„Muide täna hommikul Tallinnas ringi käies näidati mulle paljusid selliseid väikesi leidusid – seinamaalinguid, kaevusid, müüritükke. Nii et mul tekkis mõte, et kusagil Ida-Euroopas võiks äkki olla selline kirik. Lääne kunstiteadlastele oli Ida-Euroopa olnud teatud mõttes geto, sellele ei pööratud eriti tähelepanu. Sealt arenes mõte, et selline leid võiks lääne kunstiajaloos revolutsiooni teha. Ka see

David Edgar

oli erutav, kuidas kirikuid oli siin tehtud ladudeks, tallideks jm. Lisaks tekkis juurde põgenike teema, tol ajal juhtus sedagi, et põgenikud läksid kirikusse varjupaika nõudma. Kõik need teemad koondusid „Nelipühades“, millest kujunes näidendi kaks osa – maali lugu ja põgenike lugu. Näidendit kirjutasin 1990ndate alguses.“ Briti Nõukogu toel reisis autor sel ajal endises Jugoslaa-

VÕTAKSIN KAASA MOLDOVA PÄIKESEPAISTE

Septembri viimastel päevadel oli Eesti Draamateatril külas Mihai Eminescu nimelise Moldova rahvusteatri kunstiline juht Alexandru Cozub. Neljal öhtul vaatas ta etendusi, õppis töö kaudu näitlejaid tundma, nuusutas teatri õhku. Oktoobri teisel nädalal võtab aga Priit Pedajas Chişinău tee jalge alla, et omakorda Moldova suurima draamatrupiga tutvavaks saada. Kui muusad kahe teatri suhtes soodsalt meelestatud on, võiks neile külaskäikudele järgneda samasugune koostöö kui Eesti Draamateatril on tuleval kevadel plaanis Tallinna Linnateatriga, ehk peanäitejuhtide vahetus üheks lavastuseks.

Alexandru, olete nüüd näinud nelja Eesti Draamateatri lavastust: „Augustikuud“, „Marquis d'Artiste'i“, „Kolme õde“ ja „Nelipühi“, mis muljed neilt koju kaasa viite?

Emotsioonid on lihtsalt suurepärased. Nägin väga paljusid meisterlikult ja süvenenult üles ehitud üksikrolle, suurepärase partneritundlikku ansamblimängu. Ma väga nautisin Hendrik Toompere ja Jan Uuspõllu nüansirikast rollidueli. Maalisali väikesel laval, kus iga viimane kui sõrmeliigutus ja pilk oli mängu kaasa-

tud, suurepärane! Meelde jäi Mait Malmsteni Andrei „Kolmes ões“, võrratu Ita Ever „Augustikuus“, tegelikult kogu lavastuse trupp tõestas end ühegi nõrga sooritusega, „Nelipühad“ näitasid trupi tohutut jõudu... Tegelikult tunnen juba, et teen teistele liiga, kui kedagi välja tõstma hakkkan.

Kui tulevasele võimalikule koostööle mõelda, meie oleme harjunud seostama end Stanislavski koolkonnaga, kas teie töötate samas süsteemis?

No tegelikult pole neil koolkondadel mingit tähtsust, kui näitleja on ande-

kas ja töövõimeline, sünnib kõik loovas protsessis loomulikult, koolkonnad ja erinevused tulevad mängu siis, kui töö ei laabu või roll välja tulla ei taha. Erinevus, mis Draamateatri ja minu koduteatri tööde vahel silma hakkab, on vast see, et meil töötavad lavastajad rohkem suurte kujundite ja lavaliste sümbolitega ning tegelevad vähem rollide peensühholoogiaga, siin on täpselt vastupidi ja see on väga põnev. Usun, et kui Priit meile lavastama tuleb ja mina siia, siis on mõlemal poolel kindlasti midagi uut ja põnevat pakkuda. Naljaga pooleks võiks öel-

Alexandru Cozub

da, et kuivõrd meil Moldovas oli suvi kuum ja nii põuane, et paljud saagid

jäid kiduraks ja taimed kuivasid, teil aga oli vihma ülearugi, võiks Priit meile

kaasa tuua natuke vihma ja mina võtaksin siia kaasa Moldova päikesepaiste.

On teil pärast esmatutvust trupiga tekkinud ka konkreetse dramaturgilise materjali idee, mida Draamateatris lavastamiseks välja pakkuda?

Sellest on küll vara rääkida, aga jah, tõesti hakkasin mõtlema ühe väga tuntud rumeenia tänapäeva autori näidendile, mida on mitmel pool edukalt lavastatud. Aga, nagu öeldud, vara veel. Priit tuleb Chişinăusse, tutvub meie teatriga ja pärast seda peame konkreetsemalt aru, mis ja kus.

Tallinn linnana on tõesti imekaunis ja Draamateatri tööruumes on ikka veel tunda värske puidu suurepärase lõhna, kuigi remont lõppes juba mõne aasta eest. Siia tagasi, juba tööle tulla oleks suur rõõm.

Küsis Tanel Tomson

vias, Rumeenias, Tšehhoslovakkias. Praegu on maailm tunnistajaks uuele suurele muutuste lainele – Araabia kevadele. Poliitilistel teemadel kirjutavat David Edgarit paelub ka see protsess. Ta täiendab, et mitte ainult Araabia kevad, vaid ka „oranž revolutsioon Ukrainas, tulpide revolutsioon Kõrgõzstanis, teksa-revolutsioon Valgevenes... Paljud noored araabia päritolu ameeriklased püüavad Araabia kevadele kaasa aidata. Hiljuti kuulsin, et Egiptuse päritolu Google'i tipp-spetsialist loobus oma tööst Ameerikas, et tagasi pöörduda Egiptusesse ja kaasa aidata sealsele arengule.“

Kui varem näitekirjanik kirjutas näidendi ja saatis teatrile, siis nüüd osaleb ta palju rohkem lavastusprotsessis.

Näidend „Testing the Echo“ (2008) räägib ühest põletavast probleemist Euroopas, multikultuursusest. David Edgar ütleb, et tema kodulinna Birminghamis, suuruselt teises linnas Inglismaal, mille

elanikkonnast enamuse ei ole valged, saadakse sellega üldiselt hästi hakkama. Kuid multikultuursus on jätkuvalt suur probleem.

„Multikulti“ vastandpoolusena võiks küsida, mis on inglaslikkus, britilikkus.

– „Briti – see on pigem poliitiline

mõõde. Riik, parlament, armee, meie suured vabadused. Inglise – see tähendab suuresti kultuuri. Shakespeare, traditsiooniline maastik, elulaad.“ Olümpiamängude avamine defineeris britilikkust: tööstus-revolutsioon, naiste vabastusliikumine, riiklik tervishoiusüsteem... Kuid need on mõisted, mille ümber käib palju arutlusi ja nende kuulumine poliitilisele või kultuuriväljale võib aja jooksul muutuda, seda mõjutab hiiglaslik immigrandide laine, ka näiteks Sotimaa iseseisvumistaotlus jpm protsesse.

David Edgar algatas 1989. aastal Birminghami ülikoolis esimese magistritasemel dramaturgiaõppe Inglismaal. Mis on näidendikirjutamisest sellest ajast saadik muutunud? „Suur muutus on see, et kui varem näitekirjanik kirjutas näidendi ja saatis teatrile, mis otsustas, kas seda lavastada või mitte, siis nüüd on suhe palju kahepoolsem.“

Foto: Teet Malsroos

David Edgari „Nelipühad“. Fatima – Laine Mägi, Yasmin – Marta Laan.

Näitekirjanikud on muutunud ettevõtlikumaks. Autorid osalevad lavastusprotsessis, kirjutavad raadiole, telele, tõlgivad, teevad lastenäidendeid, dramatiseeringuid, koostööd erinevate truppidega – teevad igasuguseid töid, mis aitavad ka ära elada, kuid on samas väga kasulikud nende põhitööle. Kirjutades televisioonile või erinevatele sihtgruppidele on autorid publikuteadlikumad. „Britid ei saa küll eestlastele vastu teatrihuvi poolest – mõeldes teie miljoni teatrikülastusele 1,3 miljoni rahvaarvu juures – aga üldiselt on teatrihuvi Suurbritannias siiski suur.“ Suurbritannia teatrivaataja on haritud kesk-klassi inimene. „Otsustav on haridus,“ ütleb David Edgar. „Mis ka oleks inimene sotsiaalne pä-

David Edgari „Nelipühad“.

Isa Bojovic – Lembit Ulfsak, Leo Katz – Mait Malmsten.

ritolu, kuid kui ta on ülikoolis käinud, on tõenäolisem, et ta jõuab teatrisse. Koolilapsi viiakse teatrisse, et anda neile avaram kultuuritaust, võimalus valida.“ Riik teeb ka pingutusi, et teater oleks kättesaadav ja pakuks huvi enamatele sotsiaalsetele

gruppidele. Näiteks teatril võib olla raskusi toetuse saamisega, kui tal pole programme koolidele, kui ei tee lavastusi, mis on kas loodud koostöös kohaliku kogukonnaga või neile suunatud, soodustusi teatud vaatajagruppidele jms.

Vahendas Ene Paaver

David Edgari „Nelipühad“. Gabriella Pecs – Harriet Toompere.

JUUBEL

HEITI VÕSA 60 – 4. NOVEMBER JUHO KOKAMÄGI 50 – 21. JUUNI

Teater on üks suur meeskond, elik perekond elik omapärane koostis, milles päevast päeva töötavad koos hulga elukutsetega inimesed – ja kõik ainult ühe nimel: et igal õhtul kell seitse ilmuks rahva ette näitleja-maag, viimaks nendeni siin ja praegu loodud illusoorset maailma. Kogu materiaalne maailm tema ümber on aga teatri meistrite vaimu- ja käetöö.

Juttu tuleb kahest teatrimehes, kes pole prožektorite all aplausiõnne tundnud ega lilledega üle külvatud, kuid see ei kahanda nende väärikust ega kohta teatris. Nad oskavad hoida oma ameti au. Olen koos Heiti Võsa ja Juho Kokamäga hammustanud teatriteleiba hulk aastaid. Draamateatris oli 1980. aastatel tubli lavameister nooruke Mati Võsa (töötas siin 13 aastat, kuni õnnetu surmani). Teater nakatas: Mati kannul tuli lavameheks vanem vend Heiti. Tuli ja jäi – kolmeks aastakümneks. Väga suur hulk noori mehi on selle aja jooksul lavalt läbi käinud, kuid neid, kellele teater on saanud koduks, vajaduseks, on võrdlemisi vähe. Heiti pikaajaseks kolleegideks on jäänud ven-

nad Andres ja Ahto Bergström, Andres Jõerand, Paul Paas, Tauno Zopp...

Heiti Võsa käte vahelt on läbi käinud sadade lavastuste dekoratsioonid. Ta on üks neist, kelle hoolikusest sõltub lavakujunduse hoidmise ja püstitamise korrektsus, ohutu transport, lavapiltide vahetamise kiirus ja täpsus jne, jne. Kunstnik Aime Ündil on väärt ütlus: „Teatril trüud lavamehed on suur kapital!“ Heiti Võsa on teatri raudvara. Tööd ta ei kard, aga tööd on palju! Tänavu oktoobris on Eesti Draamateatri kolmel laval kokku 55 etendust!

Teatri maalisal on kõigi lavastuste ettevalmistavate meistrite toodangu lõpp-punkt, kus nende tehtu saab oma lõppkuju värvide, katete, kangaste, viidinate ja disaininippide abil. Siit läheb kujundus otse lavale. Kui Juho Kokamägi veerand sajandit tagasi esmakordselt maalisali astus, tuli tal alustada puhtalt lehelt. Noorel tagasihoidlikul mehel oli õpihimu, oli töötahet. Ajapikku kasvasid kogemused ja tööoskused. Kui varem töötas maalisalis neli kunstnik-kujundajat, siis tänapäeval tuleb kogu töö teostada

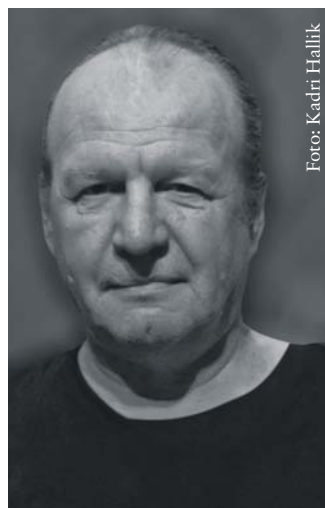

Foto: Kadri Halik

Heiti Võsa

kahel inimesel. Koos kunstnik-kujundaja Külliki Falkenbergiga valmivad Draamateatri kolme lava kõik lavapildid. Eks muutunud ole ka kunstnike ootused lavakujundusele. Juho Kokamägi on hinnatud töömees mitte ainult maalisalis, aegajalt tuleb abiks olla tislmeister Toivo Sakile. Nii ongi Juho ametinimetuseks nüüd dekorator-tisler.

Per aspera ad astra!

Õnne ja tervist!

Ain Jürisson

TRUPP

3 UUT NÄITLEJAT TRUPIS

Alanud hooaja algusest on Eesti Draamateatri trupis kolm uut liiget. Noored näitlejad Piret Krumm ja Päärü Oja lõpetasid kevadel EMTA lavakunstikooli ning tegid kaasa juba kevadel esietendunud ning

sel hooajal jätkuvas „Aitamise ajas“. Indrek Sammulit tunneb publik hästi nii näitlejana omaaegsetes Tallinna Linnateatri lavastustes kui ka Ugala peanäitejuhina ja näitlejana viimastel aastatel.

Esimene suurem töö Eesti Draamateatris oli üks peaposa suvelavastuses „Islandi kell“.

Näitleja Mihkel Kabel mängib sellest hooajast alates Rakvere Teatri trupis.

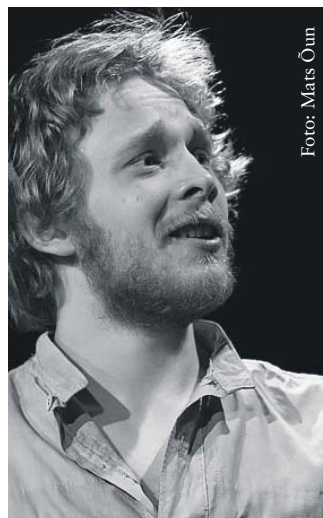

Foto: Mats Öun

Päärü Oja – Jubani „Seitsmes vennas“ (EMTA lavakunstikooli bakalaureusetöö)

Foto: Teet Malsroos

Piret Krumm – Maggie „Lõikuspeo tantsudes“ (EMTA lavakunstikooli bakalaureusetöö)

Foto: Mats Öun

Indrek Sammul – Arnas Arnæus „Islandi kell“

"INIMENE JA JUMAL", ÜKS VANA LAVASTUS, 1962*

Miks praegu kõnelda ühest poole sajandi eelsest lavastusest, mille otseseid nägijaid on vähe järel? Miks koostas 20 aastat pärast esietendust paksu raamatu „Inimese ja jumala“ loomisest ja vastuvõtust 1962/63?

Üks lavastus saab järgnevate aegade, teatriloo ja elava teatriprotsessi jaoks olulise tähenduse siis, kui tal on olnud murranguline tähendus oma ajas.

Murrangulisus algas Voldemar Panso dramatiseerimispehmetest. Varasemad, eeskätt Andres Särevi Tammsaare-dramatiseringud, mille populaarsuse tagasid värvikad karakterid ja situatsioonid, jäid lihtsalt illustratiivseteks lineaarseteks pildijadeks. Panso püüdis säilitada Tammsaare eepika filosoofilise taustaga mõtteilma väärtused ja ühendada need kompaktses teatralises vormilahendusega. Kasutades polüfoonilist, assotsiatiivset, sümfoniilist muusikaarendusega võrreldavat teemakäsitlust. Ja tookord uudset filmilike kaadrite kaupa komponeeritud ülesehitust, samas hoidudes teksti sisestruktuuri lõhkumast. Autoriteks säilis peaaegu sajaprotsendiliselt, kuid oli temaatiliselt ümber komponeeritud, uusi seoseid luues. „Inimene ja jumal“ mõjutas oluliselt edaspidiseid Tammsaare proosa lavaversioone (Jaan Tooming, Mati Unt jt).

Intellektuaalsusnõue lavakunstis oli tookord ajastumärk. Kuid Panso ei leppinud kunagi intellekti ühekülse võimuga. Leides, et Tammsaare „intellektuaalsuski on laetud tugeva emotsionaalsusega“. See oli tõesti poeetiline lavastus, kogu oma kontseptuaalse selguse juures.

Romaanist leitud teatripärased: nooruki emotsionaalne kogemus kui elu- ja töötunnetuse alus – tegigi lavastuse nii mõjuvaks. Vist esmakordselt meil kasutati Panso kohta tookord mõistet „lavastuse autor“.

Muidugi on romaan rikam kui parimgi lavastus. Kõigist paratamatust loobumistest oli Pansol enim südamele Tiina liini väljajätmine. Kuid ajastu õhusolevad teemad, samuti lavakompositsiooni keskendatus tingisid selle iseloomuliku lahenduse, mis naiskujudest tõstis keskmesse Ramilda loo.

Jääb see, mida pole olemaski ja kaob see, mis olemas – ütleks ehk Ramilda sõnadega suur dialektik Tammsaare.

Panso töömärkmetes on lõik „Tunnetuse vormiotsivad visioonid“: „Konflikt – võitlus jumalaga, s.t. võitlus iseendaga, kui me läbivat tegevust näeme Indreku muutumisprotsessis. Seega Jumal mitte ateismi kitsas ajakajalises mõttes, vaid elukäsitluse ja tunnetuse mõttes – Vargamäelt üle Toomemäe tähtedeni; leivalõikamisest ja ukse-

Anton Hansen Tammsaare ja Voldemar Panso „Inimene ja jumal“ esietendus Eesti Draamateatris 50 aastat tagasi, 20. mail 1962. Esiplaanil Indrek – Mati Klooren, Maurus – Ants Eskola. Tagaplaanil vasakult vürst Bebutov – Mauri Raus, krahv Mannheim – Erich Jaansoo, Libe – Madis Ojamaa, pan Hodkevits – Mikk Mikiver, Vainukägu – Ants Koru, Tigapu – Jaanus Orgulas. Henno Saarne foto.

kellast, koos Pauluse teekondadega, läbi Voitinski inimliku viletsuse igaveses inimeseni; ajaliku areng saurus- test üliinimeseni; kamalutäis aatomeid, mis lõhkedes kingivad igaviku – selle lõpmatuse, mis on kummuli kaheksa. Siia juurde Ramilda kustuva ilu imetlev helk; kõigi tõdedega žongleeriva Mauruse luurav ja kõiges kahtlev pilk; suurte mõtete närune, väike aeg.“

„Inimese ja jumala“ lavastus kuulus 1960-ndate esimesse poole selle ägedate eituste ja optimistlike lootustega, vabanenud teotahte ja usuga inimese

võimetesse. Mauruslikkuse kui sotsiaalpsühholoogilise nähtuse avamisega. Tänu Ants Eskola erakordselt mõjuvate kehastustele polnud see Maurus üheselt negatiivne, vaid keerukas ja vastuoluline. Panso režiimärkmetest: „Mida ta tahab? Püsida. Sellepärast on ta kaotanud kõik oma ideaalid ja tõesed, kaotanud iseenda. Et eksisteerida, kooli pidada, see tähendab ülemustele meeldida, kohanduda. Vaatame ümber endi – kui palju on Maurusi ja kas ei istu ta ka meis endis.“ Nii läheb lavastuse Indrek sõtta här- ra Mauruse jumala – variserikkuse, rahakultuse, tühjade sõnade tulevärgi;

petliku tõe, kasu-ahne usu ja vahetuskaubaks saanud rahvuslikkuse vastu. Inimlik mõistus, miks Maurus selline on, saab suurema kaalu hilisemates II köite lavastustes.

„Mõeldes sellele mehele, kes sündmuste keerises on kaotanud iseenda, hakkasin paremini mõistma temasuguseid vahetult minevikust ja olevikust. Mõistma, kuid neile mitte andestama,“ võtab tookord verinoor luuletaja Paul-Eerik Rummo arvustuses kokku noore publiku kompromissituse. See, isikukultuse stalinistlikust painest vabaneda püüda aja lavastus sai lõppeda ainult Indreku otsustava

lahkumisega valede ringist, suundumisega avarduva tähistava alla. Hallpäine vanamees, kes teda ju aidatagi püüdis, jääb maha, viis rubla abitult väljasirutatud käes, pomisedes, et nooruses oli temagi mässaja ... Meie kollektiivses mälus (mis ongi kultuur) elab see lavastus kummalisel kombel edasi. Jääb see, mida pole olemaski ja kaob see, mis olemas – ütleks ehk Ramilda sõnadega suur dialektik Tammsaare.

Lea Tormis
September 2012

* Nõukogudeaegses trükisõnas oli „Jumal“ ainult väikese algustähega võimalik. Kuigi selles 20. mail 1962 esietendunud lavastuses märkis jumal ehk ka laiemat üldmõistet, võib end lohutada.

JUUBEL

SINAIDA REINART 75 – 1. DETSEMBER

Publikuteenindajate toimekarsis seisab auväärsel kohal Siina Reinart. Elupõlise pedagoogina mõjub ta autoriteetselt nii piletikontrollijana uksele, teeviidana pörandakorruusel kui ka riidehoidjana garderoobis. Alati tasakaalukas, varuks sõbralik tervitussõna, humoorikas tujutõstev repliik – ja usalduslik kontakt on saavutatud. Lisaboonusena mõjub tema perfektne vene ja soome keele oskus, mida ta ju aastakümneid Orissaare keskkoolis ja Tabasalus on õpetanud ja teatris vaka all ei hoia, kui ikka vaja soomlast või venekeelset külalast asjaga kurssi viia, oma teatrit tutvustada, näitlejaid iseloomustada, näitemängu voorusi välja tuua, intrigeerivatele seikadele tähelepanu juhtida... Siina tuli meile appi siis, kui oma maja oli remondis ja eten-

dusi anti Salme kultuurikeskuses. See oli hooaeg 2003.–2004. Sellesse aega jäävad meie hilisõhtused kojuminevad läbi hirmuäratava Balti jaama, kust Siinal seisis ees pikk tee Tabasallu, kus teda närveerides ootas pojapoeg Peep. Täna on Siina rahunenud ja suundub üsna muretuult viimasele Keila-Joa bussile enne südaööd. Peebu pere ülakorruusel on juba suikunud...

Teatriarmastus on Siinat saatnud kogu elu – nii koolipõllul lapsi juhendades kui ka kodukandi näitetrupis ise vajadusel lavalaudadele astudes ... Meie hulgas on Siina punkte kogunud sellega, et igale sünnipäevalapsele sepi- seb ta (võimal)värsti ja annab kauniti vormistatud auaadressina üle! Nüüd on aga küsimus, kes treib väärilise nupu temale?

Piletöörid toast 419 ja 328

Sinaida Reinart

MAIT MALMSTEN 40 – 6. SEPTEMBER

MAIDULE – HEALE KOLLEEGILE, GARDEROOBIIKAASLASELE, ÕPILASELE!

Kujunemise aeg on möödas, algab kujundaja aeg. Tegelikult oled Sa arvamusi kujundanud juba oma kujunemise ajal. Kujundanud endast arvamuse, et Sind võib usaldada. Veršinin ja Lopahhin usaldavad end Sinu kätte, Shylock usaldab end Sinu kätte. Terve teatritrupp teeb seda – oled meie usaldusmees. Sind igatsevad oma ettevõtmistesse enamik lavastajaid ja reklaamitootjaid. Õnneks pole neil alati nii palju raha ja Sul niipalju aega, et kõiki nende pakkumisi vastu võtta. Mõnikord oled usaldanud end inimeste kätte, kes arvavad, et oled kuldkalake – tarvitseb neil vaid soovida ja Sa täidad nende ootused – hiilgav roll hiilgavas lavas-

tuses. Sind usutakse – eks see või mõnikord ohtlikki olla, kui loed mõnda kiirleenu reklaami. Oled meie aja positiivne kanglane ja Sinu allkirja igatsetakse paljudele petitsioonidele ja märgukirjadele. Oskad mõne lurjuse või äpardii äraspidiseks mängida, et sinu viimane, joodiku roll „Islandi kellas“ on rohkem teraapiline, kui mõni terve karskuskampaania. Aeg-ajalt püüab mõni ajakiri „ä la kroonika“ Sind inimlikumaks teha, tabades Sind mõnele kaunitarile liig lähedal seismas... ja pärast seda usaldatakse Sind veel rohkem. Mis saab praegusel ajal olla veel suurem väärtus! Jõudu ja tahet selle hoidmisel! Andest

Magnús Sigurðsson „Islandi kellas“ – Mait Malmsten

ma ei räägigi – see on Sinu puhul sama isenesestmõistetav, kui et inimesel on 32 hammast. Ma ei imestaks sugugi, kui 20 aasta pärast tehakse Sulle ettepanek kandideerida... (kao hingepõhja, mõtle!)

Õnne Sulle, Su perele ja rollidele!

Martin Veinmann